

Ebu Dâvûd da şöyle rivayet eder : Bize Müsedded'in... Abdullah İbn Ömer'den, onun da Rasûlullah'dan naklettiğine göre; o, şöyle buyurmuştur : Sevdiği ve hoşlanmadığı konularda müslüman kişiyi dinleyip ona itaat etmek; o, bir kötülükle emretmediği sürecedir. Bir kötülüğün yapılması emredildiğinde; bunu dinleme de, itaat etme de yoktur. Hadîsi Buhârî ve Müslim de Yahya el-Kattân kanalıyla tahrîc etmişlerdir.

Ubâde tbn Sâmit'den nakledildiğine göre; o şöyle demiştir: Hoşumuza giden ve gitmeyen konularda, zorluk ve kolaylık anlarımızda Rasûlullah (s.a.) a onu dinleyip itaat etmek üzere biat ettik. Herhangi bir işte onun ehli olanla münâkaşa da etmeyecek idik. Şöyle buyurdu: Allah katından bir burhanınız varken onda açık bir küfür görme haliniz müstesnadır. Hadîsi Buhârî ve Müslim rivayet etmişlerdir. Enes'den rivayet edilen diğer bir hadîs-i şerifte Allah Rasûlü (s.a.) şöyle buyurmuşlardır :

Başı kuru üzüm gibi (siyah) bir habeşli köle dahi sizin üzerinize emîr olsa; dinleyip itaat ediniz. Hadîsi Buhârî rivayet etmiştir. Ebu Hüreyre'den rivayete göre o şöyle demiştir:

Dostum (Allah Rasûlü) bana, kolları kesik Habeşli bir köle bile olsa dinleyip itaat etmemi tavsiye etti. Hadîsi Müslim rivayet etmiştir.

Ümm el-Husayn'dan rivayete göre; o, Allah Rasûlü'nü veda haccın-daki hutbesinde şöyle buyururken işitmiş :

Sizi Allah'ın kitabı ile idare eden bir köle dahi sizin üzerinize vâll yapılsa; onu dinleyip itaat ediniz. Hadîsi Müslim rivayet etmiştir. Yine onun değişik lafızla olan bir rivayetinde : Kollan kesik Habeşli bir köle... buyurulmuştur.

İbn Cerîr der ki: Bana Ali İbn Müslim et-Tûsî'nin... Ebu Hüreyre'den naklettiğine göre; Hz. Peygamber şöyle buyurmuşlardır : Benden sonra size bir takım kişiler vali olacaklardır. İyi olanlar iyilikleriyle sizi idare edecek, günahkar olanları günahkârlıklarıyla sizi idare edecektir. Onların hakka uyan her bir işinde onları dinleyip itaat edin ve arkalarından gidin. Eğer iyilik yaparlarsa; hem onlara hem size sevâb vardır. Eğer kötülük yaparlarsa size sevâb, onlara ceza vardır.

Ebu Hüreyre'den rivayete göre; Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuşlardır : İsrâîloğulların peygamberler idare etmiştir. Bir peygamber öldüğünde peşinden bir peygamber gelmiştir. Benden sonra ise peygamber gelmeyecek bir çok halîfe gelecektir. (Ashâb) Ey Allah'ın Rasûlü, (bu konuda) bize ne emredersiniz? diye sordular. En öncekilere bîat ediniz. Sonra ondan sonrakilere. Onlara haklarını veriniz.. Muhakkak ki Allah Teâlâ onların güdümüne verdiklerinden kendilerini sorguya çekecektir, buyurdular. Hadîsi Buhârî ve Müslim tahrîc etmişlerdir.

İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre; Allah Rasûlü (s.a.) şöyle buyurmuşlardır :

Kim emîrinden hoşlanmayacağı bir şey (davranış) görürse sabretsin. Zîrâ cemâatten bir karış ayrılan kimse; câhiliyet Ölümü ile ölmüş olur. Hadîsi Buhârî ve Müslim tahrîc etmişlerdir.

İbn Ömer'den rivayete göre o, Allah Rasûlü (s.a.) nû şöyle buyururken işitmiş : Kim itaatten elini çıkarırsa kıyamet günü hiçbir delil (hüccet) i olmadığı halde Allah'a kavuşur. Kim de boynunda bir biy'at olmaksızın ölürse câhiliye ölümü ile ölmüş olur. Hadîsi Müslim rivayet etmiştir. Yine Müslim'in Abdurrahmân'dan rivayetine göre; o şöyle demiştir : Mescide girdim ve Abdullah İbn Amr İbn el-Âs'i Kâ'be'nin gölgesinde oturur gördüm. İnsanlar onun etrafında toplanmışlardı. Onların yanına giderek oturdum. Şöyle diyordu: Biz Allah Rasûlü ile birlikte bir seferde idik. Bir yerde konakladık. Kimimiz çadırını kuruyor, kimimiz ok atıyor, kimimiz henüz hayvanının üzerindeydi. Bu sırada Allah Rasûlü'nün habercisi şöyle nida etti: Toplarım namaza (namaz için toplanın). Allah Rasûlü'nün yanında toplandık. Şöyle buyurdular : Benden önce hiç bir peygamber yoktu ki; ümmetine hayırlı olduğunu bildiği her bir şeye onları iletme ve onlara kötü olduğunu bildiği şeylerin kötülüğünden de onları sakındırma hakkı olmasın. Sizin bu ümmetinize gelince; bu ümmetin afiyet üzre olması evvelindedir. Sonunda musibetler, sizin hoşlanmayacağınızı şeyler ve birbiri içine girmiş fitneler gelecektir. Bir fitne geldiğinde inü'min: İşte benim helakim, diyecek. O fitne açılıp da bir başkası geldiğinde mü'min yine : İşte benim helakim diyecek.

Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete girmeyi seviyorsa, Allah'a ve âhiret gününe îmân eder olduğu halde ölümüne kavuşsun. İnsanlara, kendisine davranılmasını istediği gibi davransın. Kim de elini uzatıp ihlas ile bir imâma biat ederse, gücü yettiği kadar ona itaat etsin. Şayet bir diğeri (bir diğeri imâm yani devlet başkanı) çıkar da onunla mücâdeleye kalkarsa; onun boynunu vurunuz. Râvî anlatmaya şöyle devam eder : Ona yaklaştım ve dedim ki: Allah için söyle, bunları Allah ftasûlünden işittin mi? Elleriyle kulaklarını ve kalbini göstererek: İki kulağım işitti ve kalbim onu ezberledi, diye cevâb verdi. Ben kendisine : Amcanın oğlu Muâviye bize, mallarımızı aramızda bâtil yollarla yemememizi, birbirimizi öldürmemizi emrediyor. Halbuki Allah Teâlî: «Ey îmân edenler, mallarınızı aranızda karşılıklı nzâ ile gerçekleştirdiğiniz ticâret yolu hâric; bâtil yollarla yemeyin. Ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz ki Allah sizin için Rahîm olandır.» (Nisa, 29) buyuruyor, dedim. Bir süre sustuktan sonra şöyle dedi: Allah'a itaat olan konularda ona itaat et, Allah'a isyan olan konularda ona isyan et.

Bu konudaki hadîsler pek çoktur.

İbn Cerîr der ki: Bize Muhammed İbn Hüseyim'in... Süddî'den naklettiğine göre; o, «Allah'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin.» âyeti hakkında şöyle demiştir: Allah Rasûlü, Hâlid İbn el-Velîd'in başkanlığında bir seriyye gönderdi. İçlerinde Ammâr İbn Yâsir de vardı. Üzerlerine gönderildikleri kavme doğru yürüdüler. Onların yakınına ulaşınca gecelediler. O kavme bir câsûs gelerek durumu onlara haber verdi. Bir kişi dışında hepsi kaçtılar. Kalan kişi, ailesine emrederek eşyalarını topladı, sonra gece karanlığı altında yürümeye başlayarak Hâlid'in karargâhına geldi. Ammâr İbn Yâsir'i sordu. Ammâr yanma gelince : Ey Ebu Yakzân (Ammâr İbn Yâsir'in künyesi) ben müslüman oldum. Allah'dan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehâdet ettim. Kavmim sizin geldiğinizi işitince kaçtı ,ben ise kaldım. Benim müslüman olmam şayet yarın bana fayda vermeyecekse kaçayım, dedi. Ammâr: Bilakis bu sana fayda verir, kal, diye cevâb verdi o da kaldı. Sabah olunca Hâlid hücum edip o kişiden başka hiç kimseyi bulamadı. Onu yakalayıp malını aldı. Bu haber Ammâr'a ulaşınca o; Hâlid'e gelerek : Bu adamı bırak, o müslüman olmuştur ve benim emânım altındadır, dedi. Hâlid : Sen ne hakla onu kurtarıyorsun? dedi ve münâkaşa ederek Hz. Peygam-ber'e geldiler. Hz. Peygamber Ammâr'ın emânım geçerli kılarak, bir daha bir emîre rağmen emân vermekten onu men'etti. Hâlid ve Ammâr Allah Rasûlü'nün yanında tartışmaya devam ettiler, Hâlid: Ey Allah'ın Rasûlü, şu kollar kesik kölenin bana hakaret etmesine müsâade mi edeceksin? dedi. Allah Rasûlü de : Ey Hâlid, Ammâr'a hakaret etme. Kim Ammâr'a hakaret eder ve onu kızdırırsa Allah da ona kızar, kim Ammâr'a la'net ederse Allah da ona la'net eder, buyurdular. Ammâr kızarak kalktı (çıktı). Hâlid onun peşinden giderek, elbisesinden yakaladı ve ondan özür diledi. O da kendisinden hoşnûd oldu. Bunun üzerine Allah Teâlâ : «Allah'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin.» âyet-i kerîme'sini indirdi.

Hadîsi İbn Ebu Hatim de Süddî kanalıyla mürsel olarak rivayet etmiştir. Bu hadîsin bir benzerini İbn Merdûyeh, Hakem kanalıyla... İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir.

İbn Abbâs'tan naklen Ali İbn Ebu Talha; «Sizden olan emir sahiplerine de itaat edin.» âyet-i kerîme'sinden din ve fıkıh âlimlerinin kas- -tedildiğini söylemiştir. Mücâhid, Atâ, Hasan el-Basrî ve Ebu'l-Âliye de aynı görüşte olup bu âyette âlimlerin kastedildiğini söylemişlerdir. Ayetin zahiri ise —en doğrusunu Allah bilir ya— âyetin, emîr ve âlimlerden bütün emir sahipleri hakkında genel olduğudur. Nitekim başka âyetlerde de Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: «Rabba kul olanlar ve bilginler onları günâh söylemelerinden ve haram yemelerinden vazgeçirmeye çalışmalı değilermiydi?» (Mâide, 63), «Şu halde bilmiyorsanız bilgi sahiplerine sorun.» (Nahl, 43).

Müttefekun aleyh olan ve Ebu Hüreyre'den rivayet edilen sahîh bir hadîste, Allah Rasûlü şöyle buyurmuşlardır: Bana itaat eden Allah'a itaat etmiştir. Bana karşı gelip isyan eden de Allah'a isyan etmiştir. Benim emîrime itaat eden bana itaat etmiştir. Benim emirime isyan eden de bana isyan etmiştir.

Bunlar, âlimlere ve emirlere itaati içeren emirlerdir. Bunun için Allah Teâlâ : «Allah'a itaat edin.» buyuruyor ki; bundan maksad O'nun kitabına uymaktır. «Peygambere itaat edin.» buyuruyor ki; bundan maksad, o'nun sünnetine sarılmaktır. «Sizden olan emir sahiplerine de itaat edin.» buyuruyor ki; emirlerin Allah'a itaat olan konularındaki emirlerine itaat edilecek; değilse Allah'a isyan olan konulardaki emirlerine itaat edilmeyecektir. Daha önce geçen sahîh bir hadîste : İtaat ancak İyiliktedir, buyurulduğu üzere Allah'a isyan olan konularda yaratıklara itaat yoktur. İmâm Ahmed der ki: Bize Abdurrahmân'ın... İmrân İbn Husayn'dan, onun da Hz. Peygamber'den naklettiğine göre; Rasûlullah (s.a.) :

Allah'a isyan olan konuda itaat yoktur, buyuruyor.

«Eğer bir şeyde çekişirseniz —Allah'a ve âhiret gününe inanmışsanız— onun hallini Allah'a ve peygambere bırakın.» âyet-i kerîme'si hakkında Mücâhid ve seleften bir çokları şöyle demişlerdir : Bunların hallini Allah'ın kitabına ve Rasûl'ün sünnetine bırakın.

Allah Teâlâ'nın bu emri delâlet ediyor ki; insanların gerek dinin usûlüne ve gerekse fûrûuna dâir ihtilâfa düştükleri her husus, Allah'ın kitabına ve sünnete bırakılacaktır. Nitekim Allah Teâlâ bir âyet-i ke-rîme'de: «İhtilâfa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermek Allah'a mahsûstur.» (Şûra, 10) buyuruyor ki Allah kitabının ve Rasûl'ün sünnetinin verdiği hükümle sıhhatine şehâdet ettikleri şey haktır, gerçektir. Bu hak ve gerçeğin dışındakiler de ancak sapıklık olabilir. Bunun içindir ki Allah Teâlâ : «Allah'a ve âhiret gününe inanmışsanız.» buyurmuştur. Yani husûmetleri ve bilmediklerinizi Allah'ın kitabıyla Rasûl'ün sünnetine bırakarak aranızda ihtilâf konusu olan şeylerde onları hakem kılın. «Eğer Allah'a ve âhiret gününe inanmışsanız.» Âyet-i kerîme'nin bu kısmı; ihtilâf konularında kitâb ve sünnetin hakemliğine başvurarak bu konuda onlara dönmiyenlerin, Allah'a ve âhiret gününe inanmamış olduklarına delâlet eder.

Allah Teâlâ : «Bu hayırlıdır.» buyuruyor ki; Allah'ın kitabı ve Rasûl'ün sünnetini hakem kılmak ve ihtilâfı halletmede bunlara müracaat etmek daha hayırlıdır. «Hem de netice itibariyle daha güzeldir.» Süddî ve bir çokları âyet-i kerîme'nin bu son kısmını «netice itibariyle daha güzeldir.» şeklinde anlamışlardır. Mücâhid İse «Karşılık ve mükâfat yönüyle daha güzeldir.» şeklinde anlamıştır ki, bu doğruya daha yakındır.
